

Toimittaja Risto Jussila. Puh. 040 5119526, sähköposti risto.s.jussila@gmail.com.
 Historian Ystävien Liiton kotisivut <http://www.historianyst.fi>. Paino: Forssa Print.

Keskisarja ei lue huonoja tutkimuksia – eikä hyviäkään

Historiakirjallisuus ei tänä vuonna yltänyt Suomen Tietokirjailijat ry:n palkittavaksi. Vuoden 2016 Warelius-palkinto myönnettiin suomalaisen seksuaalivalistuksen keulakuvulle **Raisa Cacciatorelle** ja matematiikan opetuksen edistäjälle, oppikirjailijalle **Jukka Mäkiselle**. Kumpikin on palkinnon ansainnut.

Vanhaan tapaan palkinnon saajat luokitettiin Vanhan kirjallisuuden päivillä Sastamalassa heinäkuun alussa. Warelius-palkinto myönnetään vuosittain tietokirjailijalle, jolla on laaja ja korkealaatuinen tietoteostuotanto tai jolla on ollut merkittävä vaikutus suomalaiseen tietokirjallisuuteen. Palkinnon suuruus on 12000 euroa.

Historia oli kuitenkin muutoin näkyvästi esillä päivillä. Historiantutkija **Teemu Keskisarja** hauskutti salintäyteistä yleisöä kertomalla Tietokirjailijoiden haastattelussa tietokirjoista, jotka ovat tehneet häneen suuren vaikutuksen. Keskisarjan puhetyylistä ei voi juuri päätellä, millä mielellä hän asioista kertoo. Kuuntelijan pitääkin olla tarkkana, sillä useimmiten Keskisarja puhuu ns. kieli poskessa.

Hyvä esimerkki tästä on, kun Keskisarja arvioi nykyajan suomalaiset historian tutkimukset pääasiassa huonoiksi. Hän ei oman kertomansa mukaan juuri lue huonoja tutkimuksia. Hyviäkään tutkimuksia hän ei lue puhtaasti kateuttaan. Uskokoon ken haluaa!

Mitkä sitten ovat kymmenen tärkeintä tietokirjaa Keskisarjan luettelossa? Listalla ei ole mitään suuria yllätyksiä:

Heikki Ylikangas, *Härmän hajyt*.

– Ylikankaalla on kertojan lahjat.

Eino Jutikkala, *Kuolemalla on aina syynsä*.

– Jutikkalan ”ainoa hyvä kirja”.

Jaakko Paavolainen, *Punainen terrori*.

– Kirja henkii vileää ulkopuolisuutta.

Pakka Tarkka, *Pentti Saarikoski* (kaksi osaa)

– Täydellinen elämäkerta täysin yliarvostetusta runoilijasta.

Arvo Tuominen, *Kremlin kellot*.

– Muistelmien ei tarvitse olla tarkkoja.

Teemu Keskisarja on aika velmu puheisaan

Markku Kuisma, *Metsäteollisuuden maa*.

– Metsäteollisuuden historia on ihmisten historiaa.

Peter Englund, *Voittamaton*.

– Ilman suuria sotia ihmiskunta olisi edelleen primitiivinen.

Panu Rajala, *Unio Mystica*.

– Rajala on asiantuntija aiheesta kuin aiheesta.

Kalervo Palsa, *Päiväkirjat*.

– Suomalaisen sapetuksen teos. En suosittelen kenellekään.

Zacharias Topelius, *Maamme kirja*.

– Topelius ymmärsi, että pieni voilla suurta. Suomalaisuudessa on paljon hyvää.

Useimmat näistä teoksista ovat varmasti Historian Ystävien lukijoillekin tuttuja. Minäkin mietin, mitkä olisivat minulle tärkeimmät tietokirjat. Huomaisin luettelon laatimisen kuitenkin hyvin vaikeaksi, ellei peräti mahdottomaksi

Liitto juhlii 90-vuotista taivaltaan

Historian ystävien ei kannata varata aikatauluhiinsa Historian Ystävien liiton vuosijuhlapäivänä 10. joulukuuta juuri ylimääräistä ohjelmaa. Varsinaisen vuosijuhlan lisäksi liitto nimittäin järjestää kiinnostavan juhlaseminaarin.

Tilaisuus alkaa aamukymmenellä Tieteiden talossa Helsingissä. Aikaa alustuksiin ja keskusteluun on varattu kolme tuntia. Pyrkimyksenä ei käsitellä asiantuntijavoimin Suomen menneisyyttä ja tulevaisuutta tavallista syvällisemmin. Seminaari on liiton

lähtölaukaus Suomen 100-vuotisjuhla- vuoteen.

Illalla Suomalaisen Klubin tiloissa on ohjelmaa joulullallisen lomassa. Ilmoittautuminen vuosijuhlaan alkaa 15. lokakuuta.

Vanhaan tapaan syksyn ohjelmassa on myös kirjaesittelyjä. Mukana on teoksia, jotka saivat kunniamaininnan Vuoden historiateoksen valinnassa. Kirjatilaisuus järjestetään Tieteiden talossa alkuillasta 20. lokakuuta.

Päätaloa – vielä kerran

■ Nyt se on tehty; olen lukenut **Kalle Päätalon** 26-osaisen Iijoki-sarjan alusta loppuun – kirjailijan muiden teosten lisäksi. Parin edellisen kesän aikana luin ensimmäiset 13 osaa. Tänä vuonna käsissäni kuluivat sarjan loput 13 osaa. Sivuja oli kaikkiaan 8742 ja lukemiseen kului kaksi kuukautta ja pari päivää päälle. Jäljellä Päätalon koko tuotannosta on enää kolme tai neljä teosta. Niillä herkkutellen ensi kesänä.

Päätalo oli oikeastaan aika kiero kirjailija. Hyvin monet lukijat ovat nimitäin varmaan pitäneet Iijoki-sarjaa kirjailijan omaelämäkertana. Totta on, että sarja noudattelee Päätalon elämäkaarta suhteellisen tarkkaan. Mutta kuinka paljon siinä on keksittyä tai muunneltua tarinaa, sen tiesi vain kirjailija itse. Hänen lapsuudenkaverinsa arveli kerran, että hyvä jos puoletkaan tarinasta on totta. Iijoki-sarja onkin Kalle Päätalon elämästä tehty kauno-kirjallinen teoskokonaisuus.

Hyvin monet kriitikot suhtautuivat ainakin aluksi alentuvasti Päätalon tuotantoon. Tosin ymmärtäjäkin riitti. Suuri yleisö otti kuitenkin teokset omikseen. Päätalosta on kirjoitettu lehdissä ja sittemmin netissä mieleton määrä tekstiä. Kovin paljon lisättävää minullakaan ei ole. Jotkut huomiot ovat kuitenkin paikallaan.

Iijoki-sarja on ajankuviltaan erinomainen. Etenkin sotavuosien jälkeisen ajan yhteiskunnallinen kehitys tulee hienosti esiin. Lukemisen ymmärtämistä lisäävät tiiviit katsaukset maan ja maailman tapahtumiin. Paljon muutakin hyvää teoksiin sisältyy. Kuulin, että joku tutkija käyttää Päätalon tuotantoa jopa lähdeaineistonaan.

On myös monta asiaa, jotka teoksissa ärsyttävät tai ainakin ihmetyttävät. En ihan ymmärrä salanimien käytön logiikkaa. Monet hahmot esiintyvät omilla nimillään. Kuitenkin monen nimet ovat keksittyjä. Joissain tapauksissa, varsinkin jos hahmoa käsitellään kielteisen sävyyn, salanimen käyttö on ymmärrettävää. Kummallisuuksiin kuuluu esimerkiksi, miksi jatkosodan aikaisen pohjoisen, Saksalle alistetun armeijakunnan komentaja ei ollut kirjassa suinkaan kenraalimajuri **Hjalmar Siilasvuo**. Nimi

Kalle Päätalon lapsuudenkoti Kallioniemi Taivalkoskella.

oli tarinassa tosin hieman samantapaisten. Kuitenkin komentaja vain vilahtaa kirjan sivuilla. Myöhemmän osan muistelossa komentajan nimi on kuitenkin jo Siilasvuo.

Minulle kesti pitkään ennen kuin oivalsin, mikä oli kirjailija Kalle Päätalon ensimmäisen vaimon oikea nimi. Se ei ollut **Laina Puronen** vaan **Helvi Ojala**. Tähänkin oivallukseen tarvittiin internetin tietoja. Kuitenkin niin kirjailijan kuin kirjan Päätalonkin toinen vaimo oli **Leena Janakka**. Lainan eli Helvin toinen mies oli niin kirjoissa kuin todellisuudessaakin Veikko Moilanen. Lähes kaikkien tamperelaisten ja messukyläläisten nimet on muutettu.

Laina oli kotoisin Turun lähiseudulta. Siksi hän puhui Turun seudun murretta. Onkohan Päätalo kuitenkin kuullut väärin tai ymmärtänyt väärin? Minä en syntyperäisenä turkulaisena tunnista kuin vain osan Lainan puheesta Turun murteeseen kuuluvaksi. Erityisesti ärsyttää Lainan käyttämät muodot ”mää opein” ja ”ei maaki”. Kyllä ainakin minä lapsuudessa ”oppisin” kaikenlaista. Jälkimmäinen taas oli ”ei maar”. Monet kielivirheetkin pistävät silmään. Kirjoissa näkyy toistuvasti kirjoitettavan esimerkiksi ”parisen” tai ”parisenkymmentä”. Vahingossakaan ei näy ”paria” tai ”pariakymmentä”.

Päätaloa on moitittu jähkailevaksi kirjoittajaksi. Tässä arvostelussa on paljon perää. Erityisesti ihmetyttää hänen

eri asioista esittämät jatkuvat toistot. Asioita ei toisteta vain kirjasta kirjaan. Yhden kirjan sivuillekin toistetaan asioita. Esimerkiksi, quinkahan monta kertaa voidaan lukea uskovaisten taivalkoskelaisten päivittelyä tulevasta Helsingin olympiakoisoista?

Päätalo sai eläessään monia kunnianosoituksia. Tasavallan presidentti myönsi hänelle professorin arvonimen. Oulun yliopisto promovoi hänen filosofian kunniaohtoriksi. Hänelle myönnettiin myös monia palkintoja. Hän ehti tutustua muihin eturivin kirjailijoihin ja keskeisiin päättäjiin.

Päätalo oli kotoisin Taivalkosken Jokijärveltä. Siellä hän ehti elää kuitenkin vain parikymmentä ensimmäistä vuottaan. Viisi vuotta kului tiukasti armeijan harmaissa. Sen jälkeen hän oli tamperelainen. Iijoki-sarjan viimeisessä teoksessa *Pöyhökanto Iijoen törmässä* kirjailija korostaa, että Tampereesta oli tullut lopullisesti hänen kotikaupunkinsa. Teoksen erillisessä loppuluvussa hän myös kertoi sairastavansa keuhkosityöpää, jota ei voitu enää parantaa. Kirjailija kuoli vuonna 2000.

Minusta on väkisin tullut Päätalofani. Mikä harmi olisikaan ollut, jos olisin noudattanut aiempia aikomuksia olla lukematta noita tiiliskiviromaneja. Kun kävin kesällä Vanhan kirjallisuuden päivillä Sastamalassa, silmäni etsivät loputtomilta tuntuvilta hyllyiltä mahdollisesti minulta vielä puuttuvaa

Päätalon tuotantoa tai muuta Päätalo-kirjallisuutta. Paluumatkalla piti poiketa Tampereen Kivestien ja Messukylän hautausmaalla. Tämäkään ei vielä riittänyt: heinäkuun lopulla tein vaimoni kanssa kolmen yön ekskursion Taivalkoskelle. Yövyin Saijan lomakartanossa, siis aivan Kallen kotipaikan Kallioniemien naapurissa. Ihmeellisiä ovat ihmisten harrastukset!

Kun Koillismaahan ja Kainuun seudulla liikuttin, piti tietysti käydä jälleen Raatteen tiellä Suomussalmella. Pohjoisimmat taistelut Suomussalmen taisteluissa käytiin Kuusamontiellä Alassalmessa. Ne sodan melskeet kuultiin myös Kallioniemessä. Kotona piti vielä kerrata talvisotakirjallisuutta.

Sattuneesta syystä kesän lukokokeukset jäivät hieman yksipuolisiksi. Kovin monipuolista ei ole odotettavissa syksylläkään. Ostin nimittäin Sastamalasta **Matti Lauerman** legendaarisen teoksen *Kuninkaallinen Preussin Jääkäripataljoona 27*. Sitä ei ihan yhdessä tai kahdessakaan illassa lue!

RISTO JUSSILA

Kalle Päätalon kotitalo Tampereella.

Finna-palvelussa voi tutustua jo yli miljoonaan museoiden kokoelmätietoon

■ Jo yli 60 suomalaisen museon kuvaan, esineeseen ja muuhun aineistoon voi tutustua museot.finna.fi-palvelussa. Palvelu avattiin toukuu-kuussa 2013. Kolmessa vuodessa sinne on karttunut yli miljoona kokoelmätietoa, Yli 300 000 aineistoa on lisensoitu vapaasti ja käytettävissä uudelleen.

Kansalaisille Finna tarjoaa helpon tavan tutustua suomalaisten muistiorganisaatioiden kokoelmiin, kuviin, esineisiin, kirjoihin ja taideteoksiin. Museot.finna.fi-palvelussa on yli 60 museon tietoja, paljon myös sellaisia, jotka ovat nyt ensi kertaa kenen tahansa nähtävillä. Viimeksi museot.finna.fi-palveluun aineistojaan ovat tuoneet Satakunnan Museo ja Keski-Suomen museo.

Museoviraston ja Kansallismuseon kokoelmista museot.finna.fi-palveluun on avattu noin 260 000. Muut kolmen kärjessä ovat Sotamuseon SA-kuvaarkisto yli 160 000 kokoelmätiedolla ja Tampereen museot lähes 158 000 kokoelmätiedolla.

Finnan kautta jokainen voi tutustua museoiden ainutlaatuisiin kokoelmiin ja yhä enenevässä määrin niitä voi saada myös jatkokäyttöön. Uutena ominaisuutena Finnassa on mahdollista rajata hakua eri jatkokäyttöoikeuksien mukaan. Palvelun aineistot ovat hyödynnettävissä myös avoimen rajapinnan kautta.

Museot.finna.fi on osa Kansalliskirjaston kehittämää ja ylläpitämää Finna.fi-verkkopalvelua, joka taas on osa opetus- ja kulttuuriministeriön Kansallisen digitaalisen kirjasto -hanketta. Finnan käyttäjämäärät ja tunnettuus kasvavat jatkuvasti, joten museot saavat kokoelmilleen alati paranevaa näkyvyyttä. Museoiden kokoelmätiedot ovat saatavilla museot.finna.fi:n lisäksi Finna.fi:ssä, joka kokoaa jo yli 100 suomalaisen arkiston, kirjaston ja museon aineistot yhteen palveluun.

Hieno palkinto Marjo T. Nurmiselle

■ Brittiläinen Royal Geographical Society on myöntänyt palkitulle tietokirjailijalle **Marjo T. Nurmiselle** Fordham Award -palkinnon. Nurminen saa palkinnon yhdessä miehensä **Juha Nurminen** kanssa karttojen kulttuurihistoriaan liittyvästä tutkimus- ja kirjoitustyöstä.

Royal Geographical Society myöntää vuosittain tunnustuksen poikkeuksellisen arvokkaasta toiminnasta maantieteen saralla. Tänä vuonna tunnustuksen sai 21 yksityishenkilöä ja työryhmää. Tunnustukset jaettiin Lontoossa kesäkuussa.

Marjo T. Nurminen sai Tieto-Finlandia-palkinnon teoksestaan *Tiedon tyttäret* vuonna 2008. Hänen tuorein teoksensa *Maailma piirtyy kartalle* oli Tieto-Finlandia-ehdokkaana 2015. Nurminen oli takavuosina myös Historian Ystävien Liiton hallituksessa.

■ **Historioitsija ilman rajoja -yhdistys järjesti toukokuussa kansainvälisen seminarian aiheesta *Historian käyttö ja väärinkäyttö*. Seminaarin päätteeksi hyväksyttiin julistus. Lukemalla julistuksen voi harjoitella myös kielitaitoa.**

Wanting to promote and deepen the general understanding of history;

Calling on historians to defuse conflicts by sharing knowledge about history in conflict-resolution processes;

Recognizing the role of historians in reconciling divergent views about historical events by promoting interactive dialogue between differing interpretations of history;

Concerned about how insufficient historical knowledge and understanding leaves people vulnerable to the misuse of historical narratives and impedes their ability to see into the future;

Emphasizing the need for concentrated efforts to counteract the misuse of history;

Appealing to governments and legislatures to refrain from unilaterally passing resolutions and legislation on controversial interpretations of historical events;

Underlining that an understanding approach to historical monuments should leave an environment where traces of all our history can be seen and in due time serve as focal points for understanding our common past;

Stressing the importance of open and free access to historical material and archives;

Welcoming the initiative of Historians without Borders in Finland to convene the international conference *Historians without Borders: the Use and Abuse of History in Conflicts*;

Meeting in Helsinki at this conference we have agreed to continue working together in order to

- deepen general and comprehensive knowledge and understanding of history;

- promote open and free access to historical material and archives;

- encourage interactive dialogue between different views and interpretations of history to assist in the process of mutual understanding;

- support efforts to identify the abuse of history in fostering and sustaining conflicts,

- help defuse conflicts and contribute to conflict-resolution processes,

- to promote the teaching of history in the spirit of this declaration,

- incorporate an understanding of the role of women and gender perspectives in efforts to build peace and resolve conflicts.

And have today decided to establish an international network of Historians without Borders

Historians without Borders invites all professional historians and others working with historical issues and international relations, who are willing to build better mutual understanding of history and want to prevent the misuse of history to create and foster conflicts, to join our network.

The network will establish a roster of historians who are available as independent scholars and experts to work in commissions, working groups and other fora in aid of promoting a culture of peace, confidence-building, mediation and conflict resolution.

The network will promote and engage in independent and cross-border study of historical conflicts.

We have appointed an international coordinating committee with **Jan C. Behrends, Carl Bildt, Vasu Gounden, Margaret MacMillan, Erkki Tuomioja, Christina Twomey and Sergei Zhuravlev** as members to guide the work of the network. The committee can also co-opt new members to enhance the geographical and gender representation. A full meeting of the network will be convened next year to take stock and decide on the future structures of the network.

The network welcomes the contribution that Historians without Borders in Finland is prepared to extend to the network at its initial stage in the form of secretarial services.

Kansallismuseon esihistorian suunnittelukilpailu ratkesi

■ Kansallismuseon esihistorianäyttelyn suunnittelukilpailun voittaja on valittu. Kilpailun voittivat arkkitehtitoimisto Tuomas Siitonen Oy ja tuotantoyhtiö Fantomatico Oy. Kilpailun toiselle sijalle ylsi Suunnittelutoimisto van der Puij ja kolmannelle Arkkitehdit Korolainen & Heino Oy.

Tuomaristo korosti valinnassaan suunnitelman korkeatasoista kokonaisvaikutelmaa sekä visuaalista ja emotio-

naalista vaikuttavuutta. Myös kerronnan eheys, innovatiivisuus ja saavutettavuus vaikuttivat tuomariston päätökseen. Voittanut kilpailuehdotus on suunniteltu näyttelytilan ja historiallisen rakennuksen ehdoilla ja hyödyntää tuoreella tavalla sen tunnusomaisia piirteitä.

Uusi esihistorianäyttely on tarkoitus avata keväällä 2017, ja sen ovat käsikirjoittaneet professori **Vesa-Pekka Herva** ja dosentti **Antti Lahelma**.

Esihistorianäyttely on ensiaskel Kansallismuseon perusnäyttelyn uudistamisessa ja edustaa museon uutta tapaa toimia. Tavoitteena on tarjota parhaille osajille kiinnostavia mahdollisuuksia osallistua museoperheen kehittämiseen. Kansallismuseo ilmoittaa uudistuvansa parhaalla tavalla, kun eri alojen osaaminen tuodaan laajasti ja luovasti yhteen.